Dr. Illyés Zoltán

Zalaegerszeg védett természeti értékei I.

Védett növények, gombák, állatok

– Botfa

Dr. Illyés Zoltán

Zalaegerszeg védett természeti értékei I.

– Botfa

Szerkesztette:
Dr. Illyés Zoltán

Szerzők:
Dr. Illyés Zoltán, Zalai Béla

Lektorálta:
Bódis Judit, Bratek Zoltán, Gál Szabolcs,
Illyés-Pálos Andrea, Illyés Erika, Merkl Ottó,
Szövényi Gergely

Grafikai tervezés:
Szulyovszky Endre

Kiadó:
Mindszenty Ifjúsági Ház, Zalaegerszeg

Támogatók:
Zalaegerszeg Megyei Jogú Város Önkormányzata,
Összefogás Botfáért Egyesület,
Garabonciás Egyesület

Fotók készítői:
Albert László, Ambrus András, Baksa Anita,
Bognár Szabolcs, Borsné Katalin, Darázsi Zsolt,
Gömbös Dániel, Gál Szabolcs, Iván Miklós,
Illyés Zoltán, Kaszás Ildikó, Kellner Judit,
Klein Ákos, Kocsis Sándor, László János,
Lelkes András, Mizsei Edvárd, Magyari Máté,
Orbán Ádám, Óvári Miklós, Sebestyén Adrienn,
Sepsi Csombor, Somay László, Szabó Zsolt,
Szőke Viktória, Varga Júlia, Zalai Béla

ISBN: 978-615-00-1920-8

Nyomdai kivitelezés:
Prospektus Kft.

Bevezetés

Zalaegerszeg bővelkedik a természeti kincsekben. Gazdag növény, gomba és állatvilágát a változatos élőhelyeknek köszönheti. Botfa településrész a Zalai-dombságon belül a széles, egykor ős-Duna vájta Felső-Válicka-patak völgyéből húzódik fel az Egerszeg-Letenyei-dombság kistájhoz tartozó dombok közé. Lápos, mocsaras égeres és kaszálórétektől száraz sztyeppréteken keresztül zárt bükkösökig sokféle természetközeli élőhelytípus megtalálható a településrész területén.

A Erdődy-Hüvös Kastélyban működő Mindszenty Ifjúsági Ház a kulturális, ifjúsági és közösségépítő programok mellett fontos feladatának tekinti a természetvédelemmel kapcsolatos értékfeltáró, ismeretterjesztő és oktatási programok szervezését. Amikor 2010-ben átvettem az intézmény vezetését, azonnal hozzákezdtem a környék ökológiai feltérképezéséhez. A természetvédelmi programok meghirdetésekor a közösségi értékfeltárásra helyeztük a legnagyobb hangsúlyt. A botfai születésű Sziva Ferenc madarász munkáját folytatva, 2010 óta rendszeresen tartunk madárgyűrűzéseket, melyeken mintegy 60 madárfaj több mint 3000 példányát sikerült közelről megfigyelnünk és bemutatnunk az érdeklődőknek. A környéket bejáró természetismereti túrák mellett speciális tematikájú programok (orchidea és denevér megfigyelések) szolgálják a közösségi értékfeltárást. A Magyarországon második alkalommal (2017 szept.) megrendezett BioBlitz, vagyis 24 órás közösségi fajleltározás volt a botfai természeti értékek bemutatásának egyik csúcspontja. Nagy lökést adott a növényzet szisztematikus feltárásához Nagy Lajos Botfa dűlőneveit feltáró munkájába való bekapcsolódás, melynek során mind a 87 botfai dűlőt bejártuk.

Botfán eddig 221 védett élőlény került elő (38 védett növény-, 4 védett gomba- és 179 védett állatfaj), melyek túlnyomó többségét az elmúlt hét évben figyeltük meg első alkalommal. Közülük a könyvben 173 fajt fényképpel és rövid leírással is bemutatunk, de a többi védett érték is megtalálható a könyv végi táblázatokban.

A növényeket és gombákat szisztematikus felmérésük folytán pontos egyedszámmal és dűlőnévvel szerepeltetjük a könyvben. Az állatok esetében pontos lelőhely megnevezésnek csak abban az esetben láttuk értelmét, ha az adott állatfaj csak bizonyos élőhelyhez kötődik, így az általunk megfigyelt előfordulása egyben botfai jelenlétét is jól meghatározza. Minden esetben feltüntettük az élőlények természetvédelmi értékeit, mely jelölésnél a természet

védelméről szóló 1996. évi LIII. törvényre épülő 13/2001. (V. 9.) KöM rendelet 2018-ban hatályos kategóriáit vettük alapul. Ha az állatfaj közösségi szinten is védelmet élvez, azaz az Európai Unió ún. **Natura 2000** rendszerének a része, akkor ezt külön piktogrammal jelöltük (Élőhelyvédelmi irányelv IV. mellékletének fajai). Az ún. **jelölő fajok "!"** kiegészítő jelölést kaptak (Élőhelyvédelmi irányelv II., Madárvédelmi irányelv I. mellékletei). A hazai Natura 2000, azaz közösségi jelentőségű természeti területek kijelölése elsődlegesen a jelölő fajok állományainak megőrzésén alapult. A Madárvédelmi irányelv minden Európában őshonos madárra vonatkozik, így a nem jelölő madárfajok külön nem kaptak Natura 2000 jelölést.

dr. Illyés Zoltán
(biológus, Mindszenty Ifjúsági Ház vezetője)

Az időskála értelmezése

I II III IV V VI VII VIII IX X XI XII

A páfrányok estében: mivel a spóraérés nem olyan látványos, mint a zárvatermők virágai, így az ő estükben a **levelek fellelhetőségét** jeleztük halvány színnel, a **spóraérés** idejét pedig sötétebb zölddel..

I II III IV V VI VII VIII IX X XI XII

Virágos növények esetén: A skála a **virágzási időt** jelzi; pl. május végén már elkezdhet nyílni, de a fő virágzási ideje június és július hónapokra esik.

I II III IV V VI VII VIII IX X XI XII

Gombák esetében: A skála a **termőtestek megjelenésének idejét** jelzi; pl. júliustól októberig, ritkán novemberig találhatunk termőtesteket.

I II III IV V VI VII VIII IX X XI XII

Gerinctelen állatok esetében: A skála a **rajzási/repülési időt** jelzi; pl. május folyamán már megjelenhetnek a kifejlett egyedei, de a fő rajzási/repülési ideje június-július hónapokban van.
Gerinces állat esetén: A skála az állat **hazánkban töltött aktív időszakát** jelenti; pl. május folyamán már ritkán a szemünk elé kerülhet, de jellemzően június és július hónapokban figyelhetjük meg a fajt.

Agár sisakoskosbor
(Anacamptis morio)

Apró termetű, ikergumós orchideafajunk. Az egyik (ráncosodó) gumója biztosítja az áprilisban fejlődő virágzathoz szükséges tápanyagokat, a másik növekvő pedig folyamatosan halmozza fel a tápanyagokat a következő évi virágzáshoz.
Nagyobb tőszámú populációiban virágai színe az egészen fehértől a gyakoribb sötétliláig változhat.

Botfán a Válicka-patak menti Mándi rét kaszálóin és a Rózsás dűlő legelőjén él néhány töve.

10 000 Ft

I II III **IV** **V** VI VII VIII IX X XI XII

Tarka pettyeskosbor
(Neotinea tridentata)

Ez a 20-30 cm magasra növő orchidea átlagosan 20-40 db, igen apró, fehéres-rózsaszín virágot fejleszt. Tőlevelei már ősszel kifejlődnek, de az orchideák más fajaira is jellemző lappangás miatt az egyedek akár több mint harmada évekig a föld alatt maradhat. Eközben a velük együtt élő gombák táplálják.

A Botfán fellelhető orchidea fajok közül a legnagyobb számban (több mint 5000 tő) ez a faj került elő. Még a botfai temetőben is él néhány tő.

10 000 Ft

I II III **IV** **V** **VI** VII VIII IX X XI XII

Tornyos sisakoskosbor (Vitézvirág)
(Anacamptis pyramidalis)

Apró rózsaszínű virágai toronyszerű virágzatba rendeződnek. Leggyakoribb beporzói a csüngőlepkék. A lepkék nektár reményében keresik fel a növényt, de csalódottan kell távozniuk, mert ez az orchidea nem termel nektárt, csak hasonlít más nektártermelő virágokra. Ezek az ún. ál-nektárvirágú orchideák becsapják a rovarokat, így viszont csak a virágzatok alján történik hatékony beporzás, amíg a rovarok rá nem jönnek a turpisságra.
Botfán eddig csak egy töve került elő a Mándi rétekről.

10 000 Ft

I II III IV V **VI** **VII** VIII IX X XI XII

Méhbangó
(Ophrys apifera)

A bangók méheket formázó, közelről rendkívül látványos virágai még illatukkal (feromonok) is vonzzák beporzóik hímjeit, akik a nőstény méhekre találás reményében szállnak a növényre. A méhbangó a furfangos méh általi beporzásról már szinte teljesen az önbeporzásra tért át, így a beporzás és a magképzés sikere nem függ az egyre ritkuló számú vadméhektől.

Botfán mintegy 100 töve él a Mándi rétek környékén, néhány töve pedig a Bokáncs dűlő homokbánya felőli domboldalán.

250 000 Ft

I II III IV **V** **VI** VII VIII IX X XI XII

Égertinóru
(Gyrodon lividus)

Csöves, tönkre lefutó termőrétegű kalapos gomba. Vékony, élénksárga termőrétege nyomásra gyorsan kékül. Égeresekben fordul elő, mivel gyökérkapcsolatban él az égerfákkal. Ez a szimbiózis mindkét fél számára előnyös, ugyanis a fa általában vizet és ásványi anyagokat kap a gombától, míg a gomba a növény fotoszintetikus termékeiből (cukrok) kap. A két szervezet egy speciális képletet hoz létre a hatékony tápanyag átadás érdekében, ez a mikorrhiza (gombagyökér), vagyis a fa gombafonalakkal átszőtt gyökere.
Az égertinóru a vargányákat is magában foglaló tinórufélék egy ősi csoportjához tartozik, melyek közeli rokonai az amúgy lemezes termőrétegű cölöpgombáknak.
Bár ehető gombafaj, nem túl ízletes. Ritkasága miatt törvényi védelem alatt áll, így ha megtaláljuk, hagyjuk termőhelyén!

Botfán a Várberek égeresének mélyebb fekvésű részein, illetve a lecsapoló árok mentén álló idősebb égerfák körül kerültek elő termőtestei.

5 000 Ft

I II III IV V VI **VII VIII IX X** XI XII

Lemezes tinóru
(Phylloporus pelletieri)

Az egyetlen tinóru fajunk, melynek nem csöves a termőrétege, hanem lemezes. Kalapja vörösesbarnás színezetű és nemezes tapintású. Korábban a nemezestinóruak *(Xerocomus)* nemzetségébe sorolták. A tönkre kissé lefutó aranysárga lemezek között lehetnek kereszterek (anasztomózisok), jelezve a csöves termőréteg felé való evolúciós átmenetet. A tönkje szintén nagyon hasonlít a nemezestinóruak hálózatos mintájú, pirosas és vékony tönkjére.
Erdei fákkal (tölgy, gyertyán, bükk) él mikorrhiza-kapcsolatban, mely a szimbiózis egy formája. Ehető, de ritkasága és védettsége miatt hagyjuk termőhelyén!

Botfán a Karácsony-hegy keleti lábánál található fenyőelegyes bükkösben, egy szurdok aljában került elő hat termőteste. Egy idős bükkfa gyökerei által formált üregből kerültek elő, mely szomszédságában, egy másik üregben erdei béka lapult jelezve, hogy az üregek igen párás, a gombáknak is kedvező mikroklímájúak.

5 000 Ft

I II III IV V **VI VII VIII IX X** XI XII

Nagy szarvasbogár
(Lucanus cervus)

A nagy szarvasbogár Európa legnagyobb termetű bogara: a hímek testhossza a 8 cm-t is meghaladhatja. Lárvái 3–5 évig fejlődnek korhadó tölgyek, ritkábban fűzfák gyökerében vagy tuskójában. A május-júniusi rajzáskor a hímek agancsszerű rágóikkal küzdenek meg a nőstényekért, ilyenkor sebeket, lyukakat ütnek egymás páncélján. A kifejlett hímek csak néhány hétig élnek, a nőstények két-három hónapig is. Gyakorlatilag nem táplálkoznak, legfeljebb fák kicsurgó nedvét nyalogatják.

10 000 Ft

I II III IV V **VI** **VII** **VIII** IX X XI XII

Kis szarvasbogár
(Dorcus parallelipipedus)

A 2–3 centiméteres fekete bogár lárvaként mindenféle fehéren korhadó faanyagon megél. A nagy szarvasbogárral szemben a hímek rágói alig észrevehetően nagyobbak a nőstényekénél, vagyis ivari kétalakúsága kevésbé szembetűnő. Nappal kéreg alatt, odvakban, korhadékban rejtőzködik, alkonyatkor és éjszaka mászkál vagy repül. Ilyenkor fák kifolyó nedvén táplálkozik.

5 000 Ft

I **II** **III** **IV** **V** **VI** **VII** **VIII** **IX** **X** **XI** **XII**

Smaragdzöld virágbogár
(Protaetia affinis)

A virágbogarak egyik hazánkban ritkábban előforduló faja, amely leginkább abban különbözik a jóval gyakoribb aranyos virágbogártól, hogy míg ez utóbbinak csak a hátoldala zöldes fémfényű, a hasoldala viszont bronzvörös, addig a smaragdzöld virágbogár mindkét oldala csillogó zöldszínű. Ritkábban találkozhatunk vele, mint az "aranyos" rokonával, mivel ez a faj csak ritkán látogatja a virágokat. Leginkább az erdők lombkoronaszintjében mozog, és kicsorgó fanedvvel táplálkozik.

10 000 Ft

I II III IV **V** **VI** **VII** **VIII** IX X XI XII

Óriásnünüke
(Meloe cicatricosus)

A hólyaghúzó bogaraknak Magyarországon 41 faja ismert. Közülük a 4 centiméteres hosszúságot is elérő, fekete színű óriásnünüke a legnagyobb. Nagy méretén kívül többet között rövid, egyenes (nem megtört) csápjával tér el a gyakoribb, kékes árnyalatú kék és közönséges nünükéktől. Apró, első stádiumú lárvái földben fészkelő méhekbe kapaszkodva vitetik be magukat a fészekbe, ahol fejlődésük további szakaszait töltik. Tavasszal főleg sztyepréteken találkozhatunk vele.

10 000 Ft

I II III **IV** **V** **VI** VII VIII IX X XI XII

Csuszka
(Sitta europaea)

Kertekben, parkos területeken, lombos erdeinkben sokfelé elterjedt, ahol megfelelő odúnak való fát talál. Legtöbbször fatörzseken, ágakon láthatjuk, ahol felfelé kapaszkodva vagy fejjel lefelé „csúszkálva" közlekedik. Amennyiben nagyobb átmérőjű odút talál magának, nyílását körben sárral betapasztja, saját testméretéhez igazítva annak bejáratát.

Főleg rovarokkal táplálkozik, de a téli időszakban bogyókat és magokat is fogyaszt.

25 000 Ft

I II III IV V VI VII VIII IX X XI XII

Rövidkarmú fakusz
(Certhia brachydactyla)

Szürkés-barnás színezetű, kistermetű énekesmadár. Vékony, hosszan ívelt csőrével farepedésekből, kéreg alól szedegeti ki az apró rovarokat, lárvákat, pókokat. Kinézetében nagyon hasonlít rokon fajához a hegyi fakuszhoz, melytől legkönnyebben hangja alapján különböztethető meg.

Lombelegyes erdőkben, parkokban, árterekben sokfelé megtalálható. Fészkét farepedésekbe, elváló kéreg alá készíti.

25 000 Ft

I II III IV V VI VII VIII IX X XI XII

Tövisszúró gébics
(Lanius collurio)

Kampósvégű csőre, táplálkozási módja kisméretű ragadozó madárra emlékeztet. Nevét arról a tulajdonságáról kapta, hogy rovarokból, apró rágcsálókból, gyíkokból, madárfiókákból álló táplálékát bokrok töviseire felszúrva raktározza el. A hím meglehetősen színes, feje világosszürke, válla, háta rozsdabarna. Szeme körül a gébicsekre jellemző jellegzetes „bandita állarc" húzódik. A tojók és a fiatalok barnás színezetűek némi sötét csíkozással.

Bokrokkal tarkított nyílt élőhelyek madara, főleg a tövises, tüskés kökény, vadrózsa és galagonya bokrokat részesíti előnyben. Legtöbbször kinyúló ágak végén üldögélve látható, amint a területét őrzi valamint zsákmányra les.

Évente egyszer költ, fészkét a bokrok sűrűjébe építi. 5-7 tojást rak. Vonuló madár, Afrikában a Szaharán túli területeken tölti a telet.

25 000 Ft

I II III IV V VI VII VIII IX X XI XII

NATURA 2000

Természetvédelmi szervezetek

Balaton-felvidéki Nemzeti Park Igazgatóság
Cím: 8229 Csopak, Kossuth L. u. 16

Zalaegerszegi Iroda
Cím: 8900 Zalaegerszeg, Alsóerdei út 6.
Tel.: 06-92-599252
E-mail: bfnp@bfnp.hu
Web: www.bfnp.hu

A Balaton-felvidéki Nemzeti Park 1997-ben alakult, illetékességi területe Veszprém és Zala megyére terjed ki, valamint Somogy megyében a Balaton üdülőkörzetére. Igazgatóságunk elsődleges feladata a természeti és táji értékek védelme, az élőhelyek megóvása, fejlesztése, helyreállítása. A zalaegerszegi iroda 2000 óta lát el a megyében természetvédelmi tevékenységet: természetvédelmi kezelőként védett és Natura 2000 területekkel kapcsolatos feladatokat, adatgyűjtéseket és védett fajok megőrzését szolgáló intézkedéseket (pl. madármentés).

Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület
Zala Megyei Helyi Csoport

Cím: 8932 Pókaszepetk, Zala u. 9.
Tel. : 06-30-5205968
Madármentés, táborozás és egyéb információk:
Tel.: 06-20-9525235, 06-20-5192721,
06-30-7403995
E-mail: allomas.fenekpuszta@gmail.com
Web: www.mme.hu

A Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület Zalai Csoportja 1980-ban alakult. Működési területünk Zala megye. Főbb tevékenységek: szemléletformálás, fajvédelmi programok, természetvédelmi kutatómunka, ifjúsági oktatás, táboroztatás, madármentés, madárgyűrűzés.

Gyöngybagolyvédelmi Alapítvány

Cím: 8744 Orosztony, Temesvári u. 8.
Tel.: 06-20-3225620
E-mail: gyongybagoly@gyongybagoly.hu
Web: www.gyongybagoly.hu

Az alapítvány célkitűzése a globális környezeti, társadalmi és gazdasági problémákra való holisztikus társadalmi érzékenyítés a gyöngybaglyok védelmének szemléletes példáján keresztül.
A gyöngybaglyok Zala megyei felmérésén és védelmén kívül e cél érdekében természetvédelmi táborokat, tanfolyamokat szervez, részt vesz az országos Zöld Civil Együttműködésben, megyei madártani felmérésekben.
Az alapítvány gondoskodik a tudomására került sérült védett állatfajok szakszerű elhelyezéséről partner szervezeteknél.

Zöld Zala Természetvédő Egyesület

Cím: 8900. Zalaegerszeg, Závodszky u. 1/d
Tel.: 06-92-319980,
06-30-3196160
E-mail: zoldzala@zoldzala.hu
Web: zoldzala.hu

A Zöld Zala Természetvédő Egyesület 1993-ban alakult Zalaegerszegen. Alapítói és az azóta belépett új tagok is a régió természeti értékeinek védelmére elkötelezett emberek. Az egyesület célja regionális természetvédelem; Zala megye természeti értékeinek feltárása, azok védelme, leltározása. A kutatások alapvetően természetvédelmi-botanikai, élőhelyfeltárási orientáltságúak, mely mellett fontos helyet kap az ismeretterjesztés.

Göcsej Természetvédelmi Alapítvány

Székhely: 8984 Gombosszeg,Petőfi u. 1.
Levelezési cím: 8932 Pókaszepetk,Zala u. 9.
Tel.: 06-30-5205-968
E-mail: gocsejta@gmail.com
Web: www.gocsejta.hu

Célja a vidék fenntartható megőrzése, a vidéken élő lakosság életfeltételeinek harmonizálása a vidéki környezet és a táj ökológiai adottságaival, megőrizve annak pótolhatatlan értékeit. Támogatja a természetközeli, ökológiai gazdálkodást, a hagyományos gyümölcsfajták megőrzését és szaporítását. Támogatja a természetvédelmi, környezetvédelmi oktató, nevelő munkát az iskolás korosztályban és a lakosság széleskörű rétegeiben egyaránt.

Mindszenty Ifjúsági Ház

Cím: 8900 Zalaegerszeg-Botfa, Várberki u. 13.
Tel.: 06-30-9547755
Email: botfaihaz@gmail.com
Web: www.botfaihaz.hu

Az Erdődy-Hüvös Kastélyban működő ifjúsági ház amellett, hogy 50 fős szálláshely és rendezvényhelyszín természetvédelmi tevékenységet is folytat: természeti értékfeltárás, madár- és egyéb állatmentés, oktatás, erdei iskola szervezés és lebonyolítás.

Veszélyforrások

A könyvben ismertetett, elsőre soknak tűnő közelmúltban fellelt védett növény-, gomba- és állatfaj sajnos nem azt jelenti, hogy Botfa természeti értékei gazdagodtak az elmúlt időszakban, hanem azt, hogy ilyen mélységű feltáró munka még nem készült a településrészen. Sajnos az Európa szerte, és Magyarországon is megfigyelhető természeti érték csökkenés Zalaegerszeget sem kerüli el, így a jelen munka egyben rögzíti az aktuális állapotot, hogy később legyen mihez viszonyítani.

A természeti értékeket veszélyeztető tényezők közül csak néhányat emelnék ki. Az erdőgazdálkodás egyre intenzívebbé válása több száz éves folyamat. Mára sajnos oda jutottunk, hogy idős, odvas fák már alig vannak az erdőben. Az "idős" alatt persze nem a gazdasági szempontú erdészeti kifejezést értem, hanem a fák saját biológiai életkorát értem, azaz a több száz, vagy pl. tölgyek esetében az ezer évet. Ma már alig vannak évszázados fák, nemhogy ilyen szépkorú fákból álló erdők az országban és nemcsak famatuzsálemekből van egyre kevesebb, hanem a hozzájuk kapcsolódó, bennük, rajtuk élő temérdek egyéb élőlényből is.

A másik nagy civilizációs veszélyforrás a házimacska természetben okozott hatalmas pusztítása. A településektől - gazdáik tudta nélkül - kilométerekre elkóborló házi macskák nemcsak a vadmacskákkal való genetikai keveredés miatt veszélyesek - eltüntetve ezzel a tisztán vadmacska populációkat - hanem az általuk millió szám elpusztított rovar, kétéltű, hüllő, kisemlős és madár miatt. Magyarországon több millió macska rója napról napra a települések határát és ösztönétől hajtva pusztít el mindent ami mozog és kisebb nála! A felelőtlen macskatartás, a korlátlan szaporodásuk engedése és a kóbor macskák etetése napjainkban is egyre növeli a számukat.

A globalizáció következményeként évről évre egyre több növény és állat érkezik hazánkba. Az idegenhonos fajok többsége viszont nem gazdagítja a hazai tájat, hanem inváziószerűen terjed és pusztítja az őshonos növény-, gomba- és állatvilágunkat. A növények esetében a magas aranyvessző tájszinten alakítja át és drasztikusan szegényíti el az élőhelyeinket. Az alföldi homok megkötésére több, mint 150 éve Észak-Amerikából hazánkba érkezett akác sok áldásos (kizárólag gazdasági) tulajdonsága mellett ugyancsak inváziós tulajdonságokkal bír. Az akácos ökológiai értelemben véve nem erdő, hanem faültetvény, olyan mint egy kukoricatábla, csak fás szárú növényekből. Úgyhogy, amikor Magyarország erdőterületeinek növekedéséről beszélünk, ak-

kor azért hozzá kell tenni, hogy a hazai "erdők" mintegy negyede az akác ültetvény. Ráadásul az akác nem marad ültetési helyén, hanem bárhová ültetik terjed, elhódítja a gyepeket, bozótosokat és néhány élőlény kivételével mindent kipusztít maga alól.

A háztáji legeltetés megszűnésével a gyepek, udvarok és gyümölcsösök fűvének, szénájának eltűnt a gazdasági funkciója, egyedül az eltorzult esztétikai szempontú, golfpályaszerű gyep szépnek gondolt képe leng a szemek előtt. Így a korábban rendkívül fajgazdag parkok, temetők, udvarok, gyümölcsösök és "hegyek" gyepjei a fűnyírózás és gyomirtózás miatt teljesen elszegényedőben vannak. Az évente egy-kétszer kaszált gyepekben élő több száz növény és állatfajjal szemben a néhány centiméteresre havonta, vagy sok helyen már hetente visszaborotvált gyepekben alig él néhány fűfajon kívül bármi.

Sajnos a természetvédelmi törvény és a védett területek (melyekből Zalaegerszegen, de egész Zala megyében igen kevés van) passzív védelme sajnos önmagában nem garantálja az elszegényedőben levő jelen állapotot sem. Ha nem teszünk a mindennapjainkban a saját környezetünkért, akkor egyre kevesebb és kevesebb értéket tudunk majd megmutatni gyerekeinknek, unokáinknak.

Őrizzük meg a minket körülvevő csodálatos természetet olyannak, ahogyan azt szüleinktől, nagyszüleinktől végső soron Istentől ajándékba kaptuk.

Tartalomjegyzék

Bevezető 3
Védett növények 6
Karéjos vesepáfrány ..... *Polystichum aculeatum* 6
Pelyvás pajzsika ..... *Dryopteris affinis* 6
Szálkás pajzsika ..... *Dryopteris carthusiana* 6
Széles pajzsika ..... *Dryopteris dilatata* 6
Vetési konkoly ..... *Agrostemma githago* 8
Téltemető ..... *Eranthis hyemalis* 8
Kerti holdviola ..... *Lunaria annua* 8
Erdei estike ..... *Hesperis sylvestris* 8
Zalai bükköny ..... *Vicia oroboides* 10
Tarka lednek ..... *Lathyrus venetus* 10
Farkasboroszlán ..... *Daphne mezereum* 10
Nagy völgycsillag ..... *Astrantia major* 10
Szártalan kankalin ..... *Primula vulgaris* 12
Hosszúlevelű fürtösveronika ... *Pseudolysimachion longifolium* 12
Gömbtermésű sárma ..... *Ornithogalum sphaerocarpum* 12
Turbánliliom ..... *Lilium martagon* 12
Tavaszi tőzike ..... *Leucojum vernum* 14
Kikeleti hóvirág ..... *Galanthus nivalis* 14
Felfutó pirítógyökér ..... *Tamus communis* 14
Bugás sás ..... *Carex paniculata* 14
Széleslevelű nőszőfű ..... *Epipactis helleborine* 16
Kislevelű nőszőfű ..... *Epipactis microphylla* 16
Norden-nőszőfű ..... *Epipactis nordeniorum* 16
Ibolyás nőszőfű ..... *Epipactis purpurata* 16
Vöth-nőszőfű ..... *Epipactis voethii* 18
Piros madársisak ..... *Cephalanthera rubra* 18
Fehér madársisak ..... *Cephalanthera damasonium* 18
Kardos madársisak ..... *Cephalanthera longifolia* 18
Madárfészek békakonty ..... *Neottia nidus-avis* 20
Tojásdad békakonty ..... *Neottia ovata* 20
Kétlevelű sarkvirág ..... *Platanthera bifolia* 20
Bíboros kosbor ..... *Orchis purpurea* 20
Agár sisakoskosbor ..... *Anacamptis morio* 22
Tornyos sisakoskosbor ..... *Anacamptis pyramidalis* 22
Tarka pettyeskosbor ..... *Neotinea tridentata* 22
Méhbangó ..... *Ophrys apifera* 22

Védett gombák 24
Égertinórú ..... *Gyrodon lividus* 24
Lemezes tinóru ..... *Phylloporus pelletieri* 24
Csoportos csiperke ..... *Agaricus bohusii* 26
Fekete gereben ..... *Phellodon niger* 26
Védett állatok 28
Puhatestűek 28
Ligeti csiga ..... *Cepaea nemoralis* 28
Éti csiga ..... *Helix pomatia* 28
Ízeltlábúak 30
Folyami rák ..... *Astacus astacus* 30
Imádkozó sáska ..... *Mantis religiosa* 30
Nagy molnárpoloska ..... *Gerris najas* 30
Díszes légivadász ..... *Coenagrion ornatum* 32
Kisasszony-szitakötő ..... *Calopteryx virgo* 32
Feketelábú szitakötő ..... *Gomphus vulgatissimus* 32
Mocsári szitakötő ..... *Libellula fulva* 32
Bőrfutrinka ..... *Carabus coriaceus* 34
Rezes futrinka ..... *Carabus ulrichii* 34
Mezei homokfutrinka ..... *Cicindela campestris* 34
Nagy szarvasbogár ..... *Lucanus cervus* 36
Kis szarvasbogár ..... *Dorcus parallelipipedus* 36
Smaragdzöld virágbogár ..... *Protaetia affinis* 36
Óriásnünüke ..... *Meloe cicatricosus* 36
Nagy hőscincér ..... *Cerambyx cerdo* 38
Kis hőscincér ..... *Cerambyx scopolii* 38
Pézsmacincér ..... *Aromia moschata* 38
Diófacincér ..... *Aegosoma scabricorne* 38
Erdei vöröshangya ..... *Formica rufa* 40
Nagy pávaszem ..... *Saturnia pyri* 40
Kardoslepke ..... *Iphiclides podalirius* 42
Fecskefarkú lepke ..... *Papilio machaon* 42
Kis apollólepke ..... *Parnassius mnemosyne* 42
Citromlepke ..... *Gonepteryx rhamni* 44
Nagy tűzlepke ..... *Lycaena dispar* 44
Nappali pávaszem ..... *Nymphalis io* 44
Atalanta lepke ..... *Vanessa atalanta* 46
Kis színjátszólepke ..... *Apatura ilia* 46
Kis fehérsávoslepke ..... *Neptis sappho* 46

Nagy gyöngyházlepke ..... *Argynnis paphia* 48
C-betűs lepke ..... *Nymphalis c-album* 48
Csíkos medvelepke ..... *Euplagia quadripunctaria* 48
Gerincesek 50
Halak 50
Kövi csík ..... *Barbatula barbatula* 50
Vágó csík ..... *Cobitis taenia* 50
Fenékjáró küllő ..... *Gobio gobio* 52
Szivárványos ökle ..... *Rhodeus sericeus* 52
Kétéltűek 54
Vöröshasú unka ..... *Bombina bombina* 54
Barna ásóbéka ..... *Pelobates fuscus* 54
Barna varangy ..... *Bufo bufo* 56
Zöld varangy ..... *Bufotes viridis* 56
Zöld levelibéka ..... *Hyla arborea* 56
Erdei béka ..... *Rana dalmatina* 58
Gyepi béka ..... *Rana temporaria* 58
Hüllők 60
Mocsári teknős ..... *Emys orbicularis* 60
Lábatlan gyík ..... *Anguis fragilis* 60
Fürge gyík ..... *Lacerta agilis* 62
Zöld gyík ..... *Lacerta viridis* 62
Erdei sikló ..... *Zamenis longissimus* 64
Rézsikló ..... *Coronella austriaca* 64
Vízisikló ..... *Natrix natrix* 64
Madarak 66
Bíbic ..... *Vanellus vanellus* 66
Haris ..... *Crex crex* 66
Guvat ..... *Rallus aquaticus* 66
Nagykócsag ..... *Egretta alba* 68
Szürkegém ..... *Ardea cinerea* 68
Fehér gólya ..... *Ciconia ciconia* 68
Karvaly ..... *Accipiter nisus* 70
Vörös vércse ..... *Falco tinnunculus* 70
Egerészölyv ..... *Buteo buteo* 70
Vadgerle ..... *Streptopelia turtur* 72
Kakukk ..... *Cuculus canorus* 72
Macskabagoly ..... *Strix aluco* 74
Erdei fülesbagoly ..... *Asio otus* 74

Jégmadár ..... *Alcedo atthis* 76
Búbosbanka ..... *Upupa epops* 76
Gyurgyalag ..... *Merops apiaster* 76
Zöld küllő ..... *Picus viridis* 78
Hamvas küllő ..... *Picus canus* 78
Fekete harkály ..... *Dryocopus martius* 78
Nagy fakopáncs ..... *Dendrocopos major* 80
Közép fakopáncs ..... *Dendrocopos medius* 80
Kis fakopáncs ..... *Dendrocopos minor* 80
Nyaktekercs ..... *Jynx torquilla* 82
Mezei pacsirta ..... *Alauda arvensis* 82
Füsti fecske ..... *Hirundo rustica* 84
Molnárfecske ..... *Delichon urbicum* 84
Barázdabillegető ..... *Motacilla alba* 84
Sárga billegető ..... *Motacilla flava* 84
Erdei szürkebegy ..... *Prunella modularis* 86
Vörösbegy ..... *Erithacus rubecula* 86
Fülemüle ..... *Luscinia megarhynchos* 88
Cigánycsuk ..... *Saxicola torquata* 88
Házi rozsdafarkú ..... *Phoenicurus ochruros* 88
Énekes rigó ..... *Turdus philomelos* 90
Léprigó ..... *Turdus viscivorus* 90
Fekete rigó ..... *Turdus merula* 90
Kerti poszáta ..... *Sylvia borin* 92
Barátposzáta ..... *Sylvia atricapilla* 92
Kis poszáta ..... *Sylvia curruca* 92
Nádirigó ..... *Acrocephalus arundinaceus* 94
Nádi tücsökmadár ..... *Locustella luscinioides* 94
Csilpcsalpfüzike ..... *Phylloscopus collybita* 96
Sisegő füzike ..... *Phylloscopus sibilatrix* 96
Sárgafejű királyka ..... *Regulus regulus* 96
Ökörszem ..... *Troglodytes troglodytes* 98
Szürke légykapó ..... *Muscicapa striata* 98
Széncinege ..... *Parus major* 98
Kék cinege ..... *Parus caeruleus* 100
Barátcinege ..... *Parus palustris* 100
Fenyvescinege ..... *Parus ater* 100
Búbos cinege ..... *Parus cristatus* 100
Függő cinege ..... *Anthoscopus punctifrons* 102

Barkócinege ..... *Panurus biarmicus* 102
Őszapó ..... *Aegithalos caudatus* 102
Csuszka ..... *Sitta europaea* 104
Rövidkarmú fakusz ..... *Certhia brachydactyla* 104
Tövisszúró gébics ..... *Lanius collurio* 104
Nagy őrgébics ..... *Lanius excubitor* 106
Holló ..... *Corvus corax* 106
Vetési varjú ..... *Corvus frugilegus* 106
Seregély ..... *Sturnus vulgaris* 106
Sárgarigó ..... *Oriolus oriolus* 108
Mezei veréb ..... *Passer montanus* 108
Erdei pinty ..... *Fringilla coelebs* 108
Tengelic ..... *Carduelis carduelis* 110
Csicsörke ..... *Serinus serinus* 110
Zöldike ..... *Carduelis chloris* 110
Csíz ..... *Carduelis spinus* 110
Süvöltő ..... *Pyrrhula pyrrhula* 112
Citromsármány ..... *Emberiza citrinella* 112
Meggyvágó ..... *Coccothraustes coccothraustes* ... 112
Emlősök 114
Keleti sün ..... *Erinaceus roumanicus* 114
Vakond ..... *Talpa europaea* 114
Keleti cickány ..... *Crocidura suaveolens* 116
Rőt koraidenevér ..... *Nyctalus noctula* 116
Szürke hosszúfülű-denevér .... *Plecotus austriacus* 118
Barna hosszúfülű denevér ..... *Plecotus auritus* 118
Fehérszélű törpedenevér ..... *Pipistrellus kuhlii* 118
Vörös mókus ..... *Sciurus vulgaris* 120
Nagy pele ..... *Glis glis* 120
Közönséges vidra ..... *Lutra lutra* 120
További fajok listája 122
Természetvédelmi szervezetek 124
Veszélyforrások 127
Fotók készítői 129
Felhasznált irodalom 131
Tartalomjegyzék 132
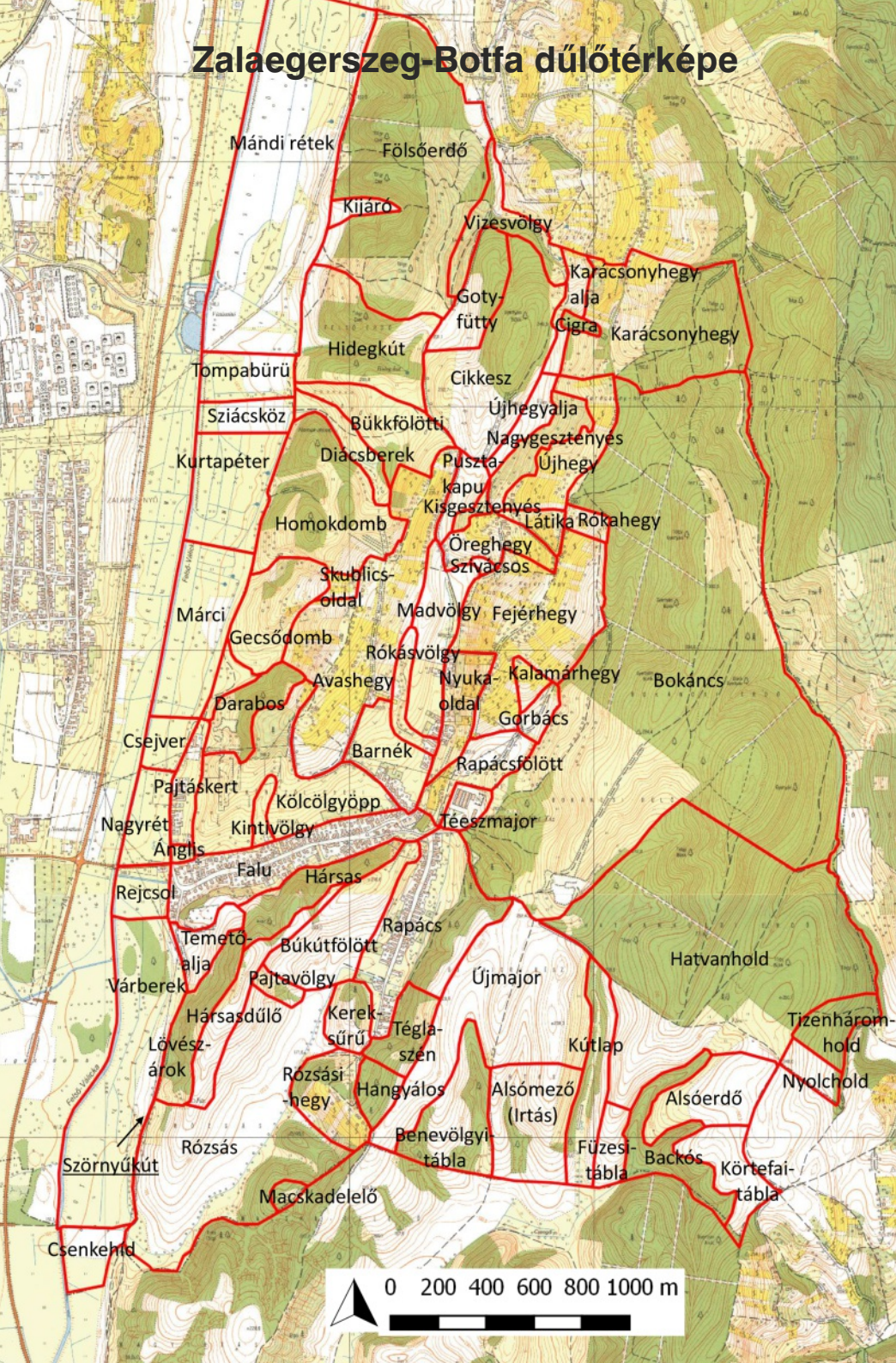
Zalaegerszeg-Botfa dűlőtérképe